

ARTA MOȘITULUI: PRACTICĂ TRADIȚIONALĂ ȘI ELEMENT DE IDENTITATE CULTURALĂ

MIDWIFERY ART: TRADITIONAL PRACTICE AND ELEMENT OF CULTURAL IDENTITY

Natalia Grădinaru,

dr. în istorie.,

Institutul Patrimoniului Cultural, Republica Moldova

ORCID: 0000-0002-8144-5997

CZU: 392.2:614.253.58(091)

Abstract

In the Republic of Moldova, research on the custom of midwifery has been undertaken sporadically, and exegesis focused on the analysis of this practice are few in relation to the cultural and social importance of the custom. Thus, we consider the development of a study, dedicated to the knowledge and practices of traditional midwifery in the Republic of Moldova, useful and necessary, because our people have had an ancient tradition of midwifery; the midwife being one of the most respected persons in traditional communities.

The complexity of the knowledge, related to the practices of birth, care of the newborn and of the puerpera, together with the ethical and moral aspects that the midwife's activity involves in the community, are preserved as ethno-cultural values to this day and represent true elements of heritage, which deserve to be promoted, capitalized and introduced, as much as possible, in current medical practice.

Key words: *midwifery practice, tradition, custom, belief, midwife.*

Moșitul reprezenta un meșteșug/o meserie tradițională, care consta în asistarea nașterii și acordarea primelor îngrijiri nou-născutului. Obiectivul prioritar al studiului constă în cercetarea, conservarea și valorificarea concepțiilor și cunoștințelor tradiționale despre moșit, moașă, practicile moșitului și onorarea moașei cu manifestare preponderentă în Republica Moldova.

Necesitatea reconsiderării moșitului tradițional și a practicilor adiacente acestuia este impusă de pierderea tot mai pronunțată a cunoștințelor și credințelor referitoare la acest element de patrimoniu, extrem de important pentru conceperea complexă a culturii noastre tradiționale, ce ne definește ca popor.

În Republica Moldova istoria și evoluția moșitului tradițional, precum și a moașelor, în special pentru a doua parte a secolului al XIX-lea și începutul secolului XX, sunt mai puțin documentate, în comparație cu România sau spațiul occidental. Istoricii medicinei relatează unanim că începând cu secolul al XIX-lea s-au produs o serie de schimbări în ceea ce privește atitudinea față de naștere și metodele aplicate

pentru siguranța nașterii¹. Aceste schimbări se datorează, în special, evoluției științei medicale și instituționalizării profesiei de moașă. Sistemul de credințe, legate de naștere, nu s-a dezechilibrat, însă, odată cu mutarea unui anumit procent de nașteri în clinici, ci a avut loc un proces de triere și de modificare, în urma căruia cele mai multe ritualuri și credințe au continuat să fie transmise în continuare din generație în generație. Astfel, ansamblul tradițional de cunoștințe și datini, menite să ușureze travaliul și viața ulterioară a nou-născutului, precum și riturile liminare, de protecție și de integrare s-au dovedit a fi deosebit de viabile, alături de obiceiul de cinstire a moașei.

Moșitul face parte din istoria și experiența umană din vremuri străvechi. Poporul nostru considera moașa / baba / bunica una din cele mai înțelepte și cunoscătoare femei din comunitate și, datorită importanței sale sociale, aceasta se bucura de un statut privilegiat, fiind deosebit de respectată.

Până în secolul al XIX-lea, în spațiul nostru cultural, grija pentru naștere revenea în totalitate în sarcina moașelor, care nu aveau studii în cadrul instituțional, dar aveau cunoștințe referitoare la fiziologia corpului uman, la psihologia lăuzei, a familiei etc., dobândite la școala tradiției, fiind moștenite de la generațiile anterioare de moașe sau prin participare nemijlocită și repetată la nașteri. Rolul moașelor era de a asista femeile în timpul nașterii și a le încuraja, de a tăia cordonul ombilical, de a se asigura că placentă a fost expulzată². În afară de grija moașei pentru reușita nașterii, aceasta trebuia să asigure capacitatea lăuzei de a da naștere în continuare la copii sănătoși și de a îndeplini ritualurile și obiceiurile, prescrise de tradiție. Cu timpul, moașele au devenit licențiate, ceea ce însemna că depuneau jurământ să fie „răbdătoare și să aibă grijă de paciente” și aveau datoria de a raporta fiecare naștere.

Moașa trebuia să manifeste empatie și înțelegere față de lăuză și să acorde ajutorul necesar familiei în primele trei zile după naștere. Menționăm faptul că medicii „învățați” recomandau ca moașele să nu aibă superstiții și să nu evite aplicarea măsurilor științifice în favoarea folosirii unor metode tradiționale, pentru salvarea mamei și copilului.

Moașele erau uneorienerate, alteori temute, întrucât se considera că, intermediind trecerea nou-născutului dintr-o lume în alta, aveau tangență cu alte lumi. Biserica, din cauza temerilor că ar putea ascunde ceva sau că ar putea fi vrăjitoare, ținea moașele în vizorul său. Cu toate acestea, ele nu erau torturate sau

¹ Bologa L., Brătescu G., Dușescu B., Milcu Șt. *Istoria medicinei românești*, București, 1972.

² Buzilă V. *Ziua Moașei*. În: *Pyretus*, Anuarul Muzeului de Istorie și Etnografie din Ungheni, anul 1, nr. 1. Ungheni, 2001, p. 100-106.

omorâte ca în statele din Europa Medievală (chiar dacă se credea că au puteri magice).

Spre sfârșitul secolului al XIX-lea – începutul secolului XX, concomitent cu apariția moașelor cu studii, situația începe să se schimbe treptat. La mijlocul secolului XX, în secțiile de obstetrică încep să activeze și bărbați-moașe, fapt care a nemulțumit inițial femeile, considerând că aceștia pătrund într-un domeniu exclusiv feminin și că este încălcată intimitatea actului de naștere. Din acest motiv, încă mult timp femeile au preferat să nască în mediul casnic, fiind asistate de moașele neșcolarizate.

Pe măsură ce medicina a progresat, spre mijlocul secolului XX, tradiția reprezentată de moașe a căzut în dizgrație, în favoarea spitalelor de obstetrică. Acest fapt se datorează efortului de a diminua mortalitatea maternă și infantilă, care era notabilă. După practicarea îndelungată a acestei străvechi tradiții, spre sfârșitul anilor 60 ai secolului XX, moașele tradiționale au fost excluse din activitățile legate de naștere. Astfel, nașterea a devenit dintr-un act fiziologic o procedură medicală³.

Astăzi, s-a schimbat mult felul de a percepe actul nașterii, tot mai multe femeii preferând să fie asistate de bărbați-moașe sau bărbați-medici. Prezența bărbaților, după spusele lor, le inspiră mai multă siguranță.

Începând cu mijlocul sec. XX, atât procesul travaliului, cât și cel al nașterii au semnalat o schimbare generală a atitudinii față de naștere. Apariția maternităților a modificat practicile și atitudinile ce țin de actul nașterii. Uneori, moașele din instituțiile medicale, fiind stresate din cauza numărului mare de paciente, pe care le au în monitorizare, nu reușesc să le ofere lăuzelor asistența și grija, pe care o ofereau moașele în cadrul tradițional. Deși a suportat o perioadă de declin, profesia de moașă a revenit treptat în actualitate. În Republica Moldova există un dezechilibru o situație alarmantă în ceea ce privește lipsa personalului calificat (al moașelor), fiind atestate localități fără nici un medic sau o moașă.

La momentul actual, nu mai există moașe care ar practica *meșteșugul/meseria* în afara instituțiilor specializate. Totuși, moșitul tradițional se practica încă la sfârșitul anilor 60 ai secolului XX.

Moașa asista nașterea pruncilor (primea / prindea / ținea nou-născutul, îi tăia și îi lega / înnodea buricul / ombilicul, spălându-l pe prunc și pe mama sa de rămășițele nașterii, supraveghea direct starea de sănătate a nou-născutului și a lăuzei timp de

---

³Hâncu A., Zelenciuc V. *Obiceiuri la naștere*. În: *Folclorul obiceiurilor de familie*. Chișinău: Editura Știința, 1979, p. 18-22.

trei zile, acordându-le ajutor medical în caz de necesitate). Pe lângă aceste obligații, ea îndeplinea mai multe roluri practice, rituale și ceremoniale⁴:

- pentru primele trei zile de după naștere, prelua obligațiile gospodărești ale lăuzei (prepara hrana pentru familie, spăla, făcea curățenie, îngrijea copiii);
- făcea apa (agheasma) / aducea „nume” copilului de la preot, de la biserică; ducea preotului daruri din partea lăuzei;
- peste trei zile de la naștere, moașa o scălda pe lăuză, conform anumitor cutume rituale și medicale, apoi realiza prima scaldă a nou-născutului; după aceste ritualuri de detașare de la lumea de unde vine nou-născutul și, concomitent, de purificare, moașa primea de la lăuză pânză „de mâneci”, făină și alte produse alimentare ca dar de mulțumire pentru ajutor la naștere;
- avea grijă de pregătirile pentru obiceiul rodinei / mersului cu merinzi (pregătea bucate pentru a servi femeile ce vor veni; dădea de știre femeilor din neam și din vecinătate că lăuză a născut, iar acestea veneau cu daruri de mâncare pentru mamă și ceilalți, precum și cu scutece și alte atribute pentru prunc);
- ducea nou-născutul la botez și în biserică îl dădea viitorului naș / nașă sau preotului. După botez preotul dădea copilul nașului / nașei de botez;
- era unul dintre actanții principali în cadrul cumetriei (cocea colacii și pâinea pentru petrecere, invita cumetrii la eveniment, împărțea cumetrilor colacii la masă, avea grijă de lăturași; primea în dar de la lăuză o pupăză sau un colac, acoperit cu ceva din pânză: ștergar, haine);
- la sărbătorile calendaristice însemnate și la ziua numelui, primea în musafirie femeile cărora le asistase nașterea, numite nepoate sau copiii acestora, numiți de ea nepoți. Nepoatele și nepoții o numeau moașă, moșică, bunică, babă, mămucă, măcă, mamă, mamă mare – termenii fiind de multe ori identici cu cei folosiți în cazul nominalizării bunicii adevărate;
- sărbătorea „Ziua Moașei”. împreună cu grupul de femei moșite de ea.

Tradiția moșitului și a moașei este reflectată în operele mai multor autori: S. Fl. Marian, Charl Lauger, Elena Sevastos, Gheorghe Madan, Petru Ștefănuță⁵, Florica Lorinț, Andrei Hâncu, Valentin Zelenciuc, Paul H. Stahl, Lucia Berdan, Ion Ghinoiu etc.

⁴ Marian Sim. Fl. *Nașterea la români*. Studiu etnografic. București: Editura Saeculum, 2009. 319 p.

⁵ Ștefănuță P. *Folclor din județul Lăpușna*. În: *Anuarul Arhivei de Folclor*, II. București, 1933, p. 88-175; Ștefănuță P. *Cercetări Folclorice pe Valea Nistrului de Jos*. În: *Anuarul Arhivei de Folclor*, vol. IV. București, 1937, p. 78-81.

În prezent, nu mai există moașe care ar practica meșteșugul/meseria în afara instituțiilor specializate, dar, uneori, în situații excepționale, femeile intervin pentru a oferi ajutor la naștere, aplicând cunoștințele tradiționale, precum și cele de cultură generală în domeniul respectiv; ca gest de onorare a moașelor tradiționale și a celor moderne, în unele sate din Republica Moldova, se mai păstrează obiceiul de a sărbători „Ziua Moașei”⁶, perpetuând elemente și mentalități tradiționale, adaptate la condițiile actuale.

Substituirea moașelor tradiționale prin moașele cu studii a demarat ca proces masiv pe la începutul celei de-a doua jumătăți a secolului XX, realizându-se, mai devreme sau mai târziu, în funcție de distanța dintre sate și orașe. Deși au fost intervievate unele moașe, care au activat în mediul tradițional anterior perioadei respective, totuși, nu a fost efectuată o documentare amplă referitor la tradițiile moșitului și la relațiile pe care le aveau moașele cu comunitatea.

În satele din raionul Ungheni, moșitul tradițional a continuat până în anii '60 ai secolului XX și chiar mai târziu. Acest areal a conservat informații și practici valoroase pentru definirea statutului social al moașei și pentru reconstituirea institutului moșitului.

În timpul investigațiilor de teren, în fiecare sat au fost atestate moașe în viață. Informații ce au contribuit la completarea imaginii moașei tradiționale, au fost furnizate și de către femeile care au beneficiat de serviciile acesteia sau care au asistat la proceduri de moșit tradițional. O categorie prețioasă de informatori sunt și urmașii moașelor de odinioară, care, la rândul lor, sunt purtători ai cunoștințelor despre moșitul tradițional.

Din datele colectate pe teren, se poate deduce, de asemenea, ce atitudine avea comunitatea față de moașa tradițională. Au fost atestate informații complexe și interesante relativ la obiceiul numit „Ziua Moașei” sau „Ziua Babei”, deosebit de reprezentativ ca fenomen cultural. Acest obicei, uneori adaptat, alteori degradat sau înscenat, mai dăinuie și astăzi în unele sate din Republica Moldova. În multe dintre satele, în care este practicat, obiceiul „Ziua Moașei” are loc în a doua sau a treia zi după Crăciunul pe stil vechi (8-9 ianuarie), în a doua zi după Anul Nou sau după Bobotează pe stil vechi (15 sau 20 ianuarie), în a patra zi după Paști. În satele locuite preponderent de bulgari și găgăuzi, situate în sud-vestul Republicii Moldova, „Ziua Babei” se face a doua zi de Sf. Ioan Botezătorul.

Structura obiceiului avea similitudini în întreg spațiul Republicii Moldova. În ajunul sărbătorii, moașa invita nepoatele la ziua ei: în mod tradițional, aceasta le

---

⁶ Buzilă V. *Ziua Moașei*. În: *Pyretus*, Anuarul Muzeului de Istorie și Etnografie din Ungheni, anul 1, nr. 1. Ungheni, 2001, p. 100-106.

cinstea cu vin, turnat dintr-un vas însemnat cu o steblă de busuioc, legată cu un fir roșu de lână.

La petrecere veneau numai nepoatele, fără bărbați. Acestea aduceau bucate alese, un colac, băutură și un dar de țesătură pentru haine, ce reprezenta o analogie cu „mânecele”, care îi erau oferite moașei după asistarea nașterii. Femeile se adunau la o petrecere comună. Când intrau în casă, o salutau cu formule speciale. O spălau simbolic de sus în jos, insistând, în special, asupra mâinilor, apoi îi sărutau mâna de trei ori: pe dosul, pe fața și iar pe dosul palmei – sărut practicat numai în cazul moașei. După ce o spălau pe moașă, o „ștergeau” cu darurile din țesătură (ștergare utilitare, prosoape decorative cu horboțele, pânză albă, basmale, șalinci etc.), apoi o legau cruciș ca pe nănașă la nuntă.

După aceasta toate femeile se așezau la masă. Moașa se așeza în capul mesei – pe locul cel mai de cinste. Lângă ea luau loc nepoatele cu cel mai înalt statut social. În timpuri mai vechi, la obicei participau în exclusivitate femeile care au născut și anume cele care au fost ajutate la naștere de moașa respectivă sau de moașa pe care o moștenea cea sărbătorită. Mai târziu, când obiceiul a degradat, au început să fie invitate și femei vecine, care încă nu născuseră nici un copil. Ele erau așezate la celălalt capăt al mesei, nu unde stătea moașa. Prezența lor era motivată prin faptul că trebuiau să învețe rânduiala. Moașa era împodobită de nepoate cât mai frumos. În așa mod se reliefa statutul special al moașei pentru comunitate. Femeile îi urau moașei mulți ani, ciocneau paharele cu băutură, îi adresau cuvinte de recunoștință⁷.

După ospăț, toate participantele la obicei dansează hora, apoi femeile se maschează, iar pe moașa împodobită cu toate darurile câștigate, o urcă într-o sanie, dacă este zîpadă, sau într-un cărucior / o roabă, dacă nu este zăpadă și o duc undeva la apă (la râu / izvor / fântână), unde o udă sau o stropesc cu apă, în funcție de momentul calendaristic la care se desfășoară obiceiul, precum și de datina locală. Dacă un bărbat sau un băiat, din neatenție, le nimerește în cale, nepoatele îl pot ataca, îl pot dezbrăca și îl pot unge cu funingine. Distracția continuă până seara. Toată ziua femeile glumesc și chiar pot să bea mai mult decât este firesc. În această zi totul le este iertat.

În satele din Republica Moldova, unde locuiesc bulgari, „Ziua moașei” / „babinden” (la bulgari) se sărbătorește la 21 ianuarie⁸. Desigur, timpul și-a lăsat amprenta asupra obiceiului: la sărbătoare nu se mai adună toate femeile din comunitate, ci doar unele care locuiesc în vecinătate. Întrucât nu mai sunt moașe, ce

⁷ *Obiceiuri și rânduiele la naștere, rodină, botez, nuntă și înmormântare în părțile Codrilor din Basarabia*. În: *Cuvânt Moldovenesc*, VII, nr. 36-41, 1932.

⁸ Воденичарова А. *Бабата – български и источнославянски црхихи от един старинен архетип*. În: *Етнографски проблеми на народната култура*. Том 7. София, 2005, с. 73-93.

activează în afara instituției, protagoniste ale sărbătorii devin moașele ce profesază în cadrul instituțional sau, pentru a sărbători, se alege cea mai în vârstă femeie, care îndeplinește rolul de moașă. Femeile din comunitate vin la ea (acasă sau într-o instituție publică, cum ar fi o cofetărie etc.) și îi aduc daruri din același registru ca și cele care i se aduceau moașei tradiționale: una sau câteva ramuri de busuioc, un prosop, săpun, un cadou ce reprezintă un obiect din țesătură (eșarfă, șosete etc.), precum și bucate pentru masa comună.

Chiar dacă practica moșitului tradițional nu s-a păstrat până în prezent, cercetările realizate pe teren pot oferi date complexe cu privire la fenomenul vizat.

La momentul actual, informații importante despre practica moșitului dețin femeile din neamul moașelor – fiicele și nurorile, persoane care, au asistat / participat cândva la evenimente de moșit tradițional și care, conform tradiției, după moartea moașei trebuiau să-i moștenească domeniul de activitate. Trebuie să menționăm faptul că până spre sfârșitul anilor 60 ai sec. XX cunoștințe și experiență de moșit avea aproape fiecare femeie, întrucât la fiecare naștere, care nu avea loc în cadru instituțional, moașa / baba era asistată de una sau câteva din femeile familiei (în primul rând de soacră) sau de vecine.

Obiceiul „Ziua Moașei” a devenit o practică festivă în unele localități din Republica Moldova. Tradiția este transmisă nepoatelor de neam, moașelor licențiate (dacă manifestă interes), precum și altor femei care au curiozitatea de a cunoaște domeniul.

Astăzi moșitul este instituționalizat, profesia de moașă fiind una din profesiile care se regăsesc în Nomenclatorul domeniilor de formare profesională, al specialităților și calificărilor pentru învățământul profesional tehnic postsecundar și postsecundar nonterțiar, iar pentru a profesa în domeniu, este necesar de a face studii medii de specialitate sau superioare.

În prezent, în Republica Moldova mai mult de 700 de moașe activează în maternități și în sectorul medical primar. Această cifră este în permanentă scădere. Deși instituțiile medicale se confruntă cu o insuficiență de moașe, numărul de absolvenți la această specialitate este permanent redus. Începând cu anul 2007, Colegiul Național de Medicină și Farmacie din Chișinău a rămas unica instituție care pregătește moașe¹.

Puțini dintre absolvenți practică, totuși, moșitul. Ludmila Pruteanu este o tânără moașă în cadrul Centrului Mamei și Copilului din Chișinău. Ludmila relatează că doar puțini dintre colegii ei practică profesia pe care au învățat-o. „Munca nu este bine plătită și nici stimulată. Este foarte greu. Permanent trebuie să acorzi primul

---

¹<https://www.mama-copilul.md/comunicare/ultimele-stiri>.

ajutor. Trebuie să ai tare mare răbdare și răspundere”, astfel explică tânăra de ce semenii săi nu practică moșitul¹⁰.

Actualmente, în Republică Moldova există câteva instituții care se ocupă de instruirea studenților la specialitatea obstetrică, cu calificarea de moașă (91320 Moașa).

Spre deosebire de statele europene, în Republica Moldova moașele sunt implicate activ în asistarea procesului de naștere, dar tot mai puțin – în monitorizarea și supravegherea femeilor gravide.

Depunerea dosarului referitor la moșitul tradițional și recunoașterea moșitului ca element de patrimoniu ar oferi moașelor un statut privilegiat și ar oferi acestora posibilitatea de a profesa în condiții mai bune.

La etapa actuală, moașele instituționalizate monitorizează sarcina fiziologică în întregime și semnalează la timp patologii, care pot pune în pericol viața mamei și a copilului, redirecționând gravidele cu risc către medicii obstetricieni sau de alte specialități.

Informatori

1. Băncilă Alexandra Surica, 1951, fostă Moașă. Satul Manta, raionul Cahul.
2. Bancova E. Chișinău.
3. Gheregă L. Satul Șuri, raionul Drochia.
4. Țâțanu V. Satul Zăicani, raionul Râșcani.
5. Chilari P. Satul Mândâc, raionul Dondușeni.
6. Tulba P. Satul Congaz, raionul Comrat.

Bibliografie

1. Bologa L., Brătescu G., Duțescu B., Milcu Șt. *Istoria medicinei românești*, București, 1972.
2. Buzilă V. „*Firul vieții*” în *ciclul obiceiurilor de la nașterea și moartea omului*. În: *Imagini și permanențe în etnografia românească*. Chișinău: Editura Știința, 1992, p. 96-100.
3. Buzilă V. *Ziua Moașei*. În: *Pyretus*, Anuarul Muzeului de Istorie și Etnografie din Ungheni, anul 1, nr. 1. Ungheni, 2001, p. 100-106.
4. Doja A. *Dreaming of Fecundity in Rural Society in Rural History* (2005), an 16, nr. 2, Cambridge University Press, p. 209-233.
5. Ștefănuță P. *Folclor din județul Lăpușna*. În: *Anuarul Arhivei de Folclor*, II. București, 1933, p. 88-175.

---

¹⁰ Cea mai bună profesie pentru o femeie e cea de moașă”. 10 mai 2012 la 13:05.
<https://www.zdg.md/social/cea-mai-buna-profesie-pentru-o-femeie-e-cea-de-moasa/comment-page-1>

6. Ștefănuță P. *Cercetări Folclorice pe Valea Nistrului de Jos*. În: *Anuarul Arhivei de Folclor*, vol. IV. București, 1937, p. 78-81.
7. Hâncu A., Zelenciuc V. *Obiceiuri la naștere*. În: *Folclorul obiceiurilor de familie*. Chișinău: Editura Știința, 1979, p. 18-22.
8. Hâncu A. *Ritualul nașterii*. În: *Creație Populară*. Chișinău: Editura Știința, 1991, p. 326-330.
9. Hulubaș A. *Obiceiurile de naștere și orașul. Reacții magice în fața amenințărilor nevăzute*. În: *Memoria etnologică*, anul XIII, nr. 48-49, iulie – decembrie 2013, p. 57-71.
10. Krizsanoszki I. *Obiceiuri legate de naștere la românii și italienii meridionali*. În: *Memoria etnologică*, vol. 18-19, 2006.
11. Marian Sim. *Fl. Nașterea la români*. Studiu etnografic. București: Editura Saeculum, 2009. 319 p.
12. *Obiceiuri și rânduieli la naștere, rodină, botez, nuntă și înmormântare în părțile Codrilor din Basarabia*. În: *Cuvânt Moldovenesc*, VII, nr. 36-41, 1932.
13. Șișcanu E. *Rolul și locul casei în manifestările spirituale – obiceiuri, credințe, rituri în legătură cu nașterea*. În: *Buletin Științific. Revistă de Etnografie, Științele Naturii și Muzeologie*. Volumul 21 (34). Chișinău.
14. Osadci R. *Treceri inițiatice în denominația tradițională a nou-născutului*. În: *Revista de Etnologie și Culturologie*, nr.2, 2007, p. 87-91.
15. Воденичарова А. *Бабата – български и источнославянски щрихи от един старинен архетип*. În: *Етнографски проблеми на народната култура*. Том 7. София, 2005, с. 73-93.
16. Кавалов А. И. *Календарная обрядность болгар Республики Молдова*. Кишинэу, 2017. 260 с.
17. *Празници и обреди на българина*. София: Парнас, 2003. 133 с.